

DAGENS FRÅGOR

Den 27 november.

Lagerhållning, försvarsberedskap och konjunkturpolitik.

I olika sammanhang har under senare år såväl i Sverige som utomlands i den offentliga debatten om försvarets återuppbyggande med eftertryck betonats icke blott att detta innefattar ett stärkande av stridskrafterna till lands, till sjöss och i luften, utan även att däri såsom en viktig beståndsdel ingår även ett fjärde moment, nämligen tryggande av den »inre fronten». Enighet råder allmänt därom, att den betydelsefullaste uppgiften vid försvaret av »the Home Front» är tillgödeendets av landets behov av de för den direkta konsumtionen liksom för den industriella produktionen oundgängliga importvarorna. Med alldeles särskild styrka gör sig denna synpunkt gällande — såsom ock närmare utvecklas i fil. kand. Henrik Åkerlunds artikel på annan plats i detta tidskriftshäfte — i ett land som Sverige med dess säregna, mångskiftande och av utrikeshandeln så starkt dominerade ekonomiska struktur.

Samma problem föreligger emellertid, om måhända också icke lika utpräglat, i de övriga nordiska länderna. Med hänsyn till deras beroende av tillförseln utifrån liksom även avsättning å främmande marknader av de egna produkterna är man i själva verket berättigad tala om förefintligheten av en alldeles speciell art av ödesgemenskap de nordiska staterna emellan. Belysande för problemets karaktär och omfattning är nedanstående sammanställning, utvisande importen till Danmark, Finland, Norge och Sverige av vissa viktigare varuslag. Tablån, vilken grundar sig på beräkningar, som återfinnas i den av nordiska delegationen för ekonomiskt samarbete i följd utgivna publikationen »The Northern Countries in World Economy»,

Importen till de nordiska länderna av vissa viktigare råvaror år 1935.
(Ton.)

Varuslag	Danmark	Finland	Norge	Sverige	Summa
Spannmål:					
Vete	361,200	59,200	183,300	42,600	646,300
Majs	213,000	53,200	122,100	43,000	431,300
Oljekakor etc.	603,300	51,900	52,000	200,400	907,600
Kaffe	25,200	17,300	20,100	48,500	111,100
Gödningsämnen	474,400	130,000	109,200	331,200	1,044,800
Kautschuk och kautschuk-					
varor	7,000	3,400	2,900	9,700	23,000
Hudar och skinn	8,000	10,100	5,000	19,100	42,200
Spånadsämnen:					
Ull	2,000	2,400	1,000	8,600	14,000
Bomull	7,600	12,500	2,900	27,800	50,800
Stenkol och brännolja	5,851,400	1,362,600	3,229,700	7,780,900	18,224,600

avser förhållandena år 1935. Såvitt rör Sverige kompletteras dessa siffror alltså på ett värdefullt sätt av de statistiska uppgifter för år 1937, vilka återfinnas i Akerlunds förut åberopade artikel. Å andra sidan torde icke kunna bestridas, att det är av intresse att till jämförelse med de Akerlundska siffrorna, vilka ju hänföra sig till ett utpräglad högkonjunkturår, ställa sådana, vilka kunna antagas representera ett, statistiskt sett, mera normalt år.

De anförda siffrorna giva, liksom Akerlunds redogörelse, oförtydligt vid handen, att det är ett utomordentligt komplicerat problem som möter, när det gäller att i händelse av en mot de nordiska staterna riktad avspärrningsaktion tillgodose behovet av importerade konsumtionsvaror, liksom att hindra att den industriella produktionen lamsläs av brist på råmaterial. Uttalandena härom äga giltighet oavsett den modifikation, som måste göras med hänsyn till de fall, då importen härrör från annat nordiskt land; den internordiska handeln torde nämligen icke täcka större del än cirka 12 procent av den totala omslutningssiffran. Att säkerställa det nordiska importbehovet av alla viktigare varuslag genom en med hänsyn till en långvarig avspärrning anpassad lagerhållning är en praktiskt och ekonomiskt ogenomförbar tanke. En synnerligen belysande redogörelse för de svårigheter, som för Norges vidkommande skulle möta en sådan upplagring, återfinnes i en i den norska tidskriften »Samtidens» majhäfte 1938 publicerad redogörelse (»Norges Selvbergingssevne under en Krig») av Johan Vogt; Vogts undersökning utmynnar i slutsatsen, att en för de nödvändigaste norska behovens tillgodoseende under ett års tid erforderlig lagerhållning skulle kräva en investering av icke mindre än 450 miljoner norska kronor och vara förenad med årliga omkostnader å 40—45 miljoner kronor.

Under nu angivna förhållanden måste man stanna vid, att problemet icke låter sig lösa, därest en någotsånär allsidig varuupplagring åsyftas. I detta läge är det med utomordentligt intresse, som man tager del av ett uppslag, vilket framförts i den engelska debatten på hithörande område. Från delvis helt andra utgångspunkter anvisas där en lösning av uppgiften, som visserligen endast är partiell men som å andra sidan innebär ekonomiska fördelar med räckvidd långt utöver den avspärrningssituation, vilken tjänat som utgångspunkt för diskussionen. Förslaget värde förringas icke därav, att dess upphovsman är Englands ledande nationalekonom, J. M. Keynes. Ursprungligen framlade denne sitt förslag i ett föredrag inför the British Association i Cambridge och har sedermera publicerat detsamma i septemberhäftet av the Economic Journal. Keynes fäster inledningsvis uppmärksamheten å tvenne i stort sett parallella utvecklingslinjer, nämligen å ena sidan priskurvan för de viktigaste råvarugrupperna och å andra sidan förändringarna i lagerbestånden för samma varukategoriernas vidkommande. Keynes konstaterar därvid de utomordentligt våldsamma fluktuationer, vilka priserna å dessa varor genomgått men som vanligen förbises av allmänheten därigenom att dess uppmärksamhet i främsta rummet

inriktas på indexserierna, vilka — särskilt såvitt angår grupp- och generalindices — dölja kortfristiga variationer i noteringarna av de individuella varuslagen. Såsom exempel på de förändringar, varom här är fråga, anför Keynes fyra olika stapelvaror, nämligen kautschuk, bomull, vete och bly, samt undersöker för var och en av dessa med huru många procent det högsta noterade priset under varje år i senast förflutna tioårsperiod överstigit det lägsta priset under samma år. Resultaten äro förbluffande. Skillnaden mellan högsta och lägsta priset har i fråga om *kautschuk* endast en gång under tioårsperioden understigit 70 procent. I genomsnitt har högsta årsnoteringen legat 96 procent över den lägsta. Motsvarigheten till sistnämnda siffra är för *bomullens* vidkommande 42 procent, för *vetets* 70 procent och i fråga om *bly* 61 procent. Keynes understryker de ödesdigra verkningarna av dylika prisfluktuationer. Svårigheterna att inskränka produktionen vid prisfall leder till uppkomsten av lager, som betraktas som onormalt stora men som icke desto mindre, när efterfrågan accelereras och prisvägen åter stiger, förefalla alldeles otillräckliga, med följd att en på lång sikt oekonomisk utvidgning av produktionen kommer till stånd, vilken i sin tur leder till sammanbrott, nya prisfall och nya lageröverskott.

Sedan Keynes dryftat olika botemedel mot det onda — bland vilka kunna nämnas prisöverenskommelser på privat initiativ eller under statliga auspiciär ävensom olika internationella kontrollplaner av annan karaktär — övergår han till att utveckla en tankegång, som just mot bakgrunden av diskussionen om den ekonomiska försvarsberedskapen och de eventuella möjligheterna att kompensera en varuspar förtjänar särskilt intresse. Keynes stannar nämligen för att rekommendera uppbyggandet av råvarulager inom Storbritannien, vilka skulle tjäna i första hand såsom instrument för utjämnande av de nuvarande fluktuationerna i utbud och efterfrågan.

Förslaget går i korthet ut på att den brittiska regeringen skall erbjuda råvaruproducenter inom imperiets olika delar lämpliga lagerutrymmen i Storbritannien, antingen utan särskild kostnad för uppläggaren eller ock mot en låg, nominell avgift. Staten skulle icke bliva ägare till lagren, utan dessa skulle tillhöra uppläggaren, och den sistnämnde skulle därför vara den, som finge bära riskerna av prisfall likaväl som skörda vinsten av en prishöjning, något som i sin tur förutsätter en fri förfoganderätt för uppläggaren över de upplagda varorna. Keynes tänker sig vidare, att staten skulle ha möjlighet att belåna de upplagda varorna till 90 procent av marknadspriset vid tidpunkten för varornas uppläggande, varvid antingen ingen ränta alls eller ock samma låga ränta som för skattkammарväxlar skulle debiteras. Vidare skulle en minimilagringstid av förslagsvis tre månader gälla, varjämte en månads varsel skulle iakttagas före såväl varornas uppläggande som deras uttagande. Dessa tidsfrister skulle ha till syfte att hindra, att för den normala omsättningen avsedda lager sökte sig till de nya upplagshusen; skulle så bli fallet, vore ju föga vunnet med den föreslagna anordningen.

Dagens frågor

Ett genomförande av en lagerhållning efter nu skisserade riktlinjer skulle visserligen leda till att såväl kvantiteten som sammansättningen av de upplagda varorna varierade från tid till annan. Men Keynes ger uttryck för övertygelsen, att genomsnittligt skulle de i Storbritannien förefintliga lagren av råvaruförnödenheter väsentligt överstiga den tillgång, som utan en dylik anordning kunde påräknas. Såsom särskilda fördelar med systemet framhåller Keynes slutligen följande:

Staten eller enskilda förbrukare skulle få möjlighet att i en tillspetsad utrikespolitisk situation utan tidsutdräkt förvärva betydande kvantiteter råvaror, vilka eljest måst skeppas från transoceaniska länder. Denna förstärkning i den ekonomiska beredskapen skulle uppnås till en årlig kostnad för det allmänna, som skulle belöpa sig till allenast cirka 4 procent, under det att man vid en lagring i helt statlig regi med hänsyn till prisfalls- och förstöringsriskerna måste räkna med årskostnader på minst 10 procent av lagervärderna. En måhända än större vinning skulle emellertid uppnås på det kommersiella området, i det att tillskapandet av en ökad lagerreserv nära förbrukningscentra skulle avsevärt minska leveranstiderna vid stiggande efterfrågan. Vidare skulle Storbritanniens ställning vid förhandlingar med råvaruproducenterna stärkas, och likaså skulle dess position såsom centrum för transitohandel väsentligt befästas. Den allra viktigaste fördelen komme väl dock att bestå i de möjligheter, som en rationellt ordnad lagerpolitik enligt antydda riktlinjer skulle öppna till en mildring av de konjunkturella växlingarna i priserna på här ifrågavarande, konjunkturutvecklingen i eminent grad dominerande varuslag med resultat, i sista hand, att också de nuvarande meningslösa produktionsvariationerna på detta gebit dämpades.

Keynes erkänner själv att åtskilliga invändningar kunna göras mot tanken att bygga upp varulager såsom en slags krigsförsäkringsåtgärd och i syfte att mildra konjunkturväxlingarna. I någon mån bero invändningarna på att de båda antydda motiven delvis måste råka i konflikt med varandra. Att under en högkonjunktur med då rådande toppriser lägga upp ansenliga råvarulager är ju motsatsen till vad som ur konjunkturpolitisk synpunkt måste anses rationellt. Anmärkningar, som bygga på detta förhållande, förfalla dock givetvis i den mån uppbyggandet av lagren kan uppskjutas till en depressionsperiod. Andra invändningar, vilka Keynes själv tydligen förbisett, kunna emellertid riktas mot detaljpunkter i hans förslag. Exempelvis måste tanken på en minimitid för upplagringen liksom ock på en viss tids varsel före uppläggandet i upplagshuset för ringa den kommersiella fördelen av att ha lagren tillgängliga i omedelbar närhet av förbrukarna. Principen om att uppläggaren själv skall bära prisfallsrisken, vilken grundsats måste betecknas som ett väsentligt komplement till principen om att uppläggaren också skall skörda prisstegringsvinsten, torde endast med svårighet kunna upprätthållas, därest staten skall medgiva en så hög beläning som till 90 % av varorna.

Trots att Keynes' projekt sålunda i sina detaljer otvivelaktigt vidlades av brister, synes dess grundtanke bärkraftig och värd den största uppmärksamhet. Den företer för övrigt icke få beröringspunkter med det experiment, som sedan i fjol pågår i Sverige med lagerhållning i statens reservförrådsnämnds regi. Detta hindrar naturligtvis inte, att det synes väl värt diskuteras, huruvida icke de av Keynes angivna riktlinjerna med dessas vidare syftning skulle kunna bliva vägledande för den fortsatta utformningen av vårt eget lands, ja, måhända även övriga nordiska länders program för en krigs- och krisberedskap. Det innebär icke någon som helst kritik av reservförrådsnämndens verksamhet, om man ger uttryck för den förmodan, att en betydande del av den import och lagring av förnödenheter, som nu sker på statens risk, med fördel skulle kunna handhavas av enskild företagsamhet i lämplig samverkan med staten. Här skall endast i nära anslutning till Keynes synpunkter dryftas några tänkbara huvuddrag av en på dylik samverkan byggd beredskapsplan.

Såsom mycket angeläget måste betecknas planens samordnande med de riktlinjer för den statliga investeringsverksamhetens inpassning i konjunkturykeln, varom enighet i princip numera torde råda mellan praktiskt taget alla politiska partier. Under det första skedet av en lågkonjunktur skulle sålunda såsom beredskapsarbeten för lindrande av arbetslösheten på lämpliga platser uppföras upplagshus och andra fasta anläggningar för den planerade lagerhållningen. Arbetet härpå borde bedrivas i så skyndsamt takt, att när priserna å de viktigaste varor, varom här är fråga, kunna förväntas hava nått bottenläget och således kunna inköpas på särdeles gynnsamma villkor, utrymmen skulle kunna ställas till förfogande för deras lagrande. Lagerutrymmena skulle visserligen kunna tänkas — i enlighet med den Keyneska planen — erbjudas vederbörande råvaruproducenter, men för Sveriges del synes det ligga närmare till hands att för ändamålet bilda särskilda importbolag, i spetsen för vilka skulle ställas personer med beprövad erfarenhet inom hithörande, onekligen mycket komplicerade område. För finansieringen av dylika kapitalkrävande företag skulle i främsta rummet kunna tänkas anlitas de mycket betydande reserver av likvida medel, som för närvarande finnas inestående i riksbanken och hos affärsbankerna och vilkas förhandenvaro nu framkallar åtskilliga bekymmer. Skötes en sådan lagerhållning med verklig sakkunskap, synas stora förutsättningar finnas för att rörelsen, trots den ovedersägliga risken, skall giva en avsevärd nettoavkastning. En ovillkorlig betingelse härför är dock, att den största möjliga handelsfrihet tillförsäkras företagen. Ett viktigt moment i denna handelsfrihet skulle otvivelaktigt bestå däri, att upplagshuset förlades inom frihamnsområden i kusttrakterna. Därigenom skulle, i än högre grad än eljest vore fallet, lagren komma att tjäna som en potentiell reserv icke blott för Sverige utan även för Norden i övrigt.

En sådan plan innebär naturligtvis å andra sidan icke någon de-

finitiv eller fullständig lösning av de berörda problemen. Den garanterar icke vårt lands eller Nordens självförsörjning vid ett blockadkrig. Men förefintligheten av betydande lager av skrymmande råvaror skulle i vart fall hava den fördelen, att det tillgängliga handelstonnaget frigjordes för hitfraktning — under förutsättning att spärren icke vore fullständig — av andra nödvändighetsartiklar, vilka icke lämpligen kunna bliva föremål för långtids bevaring. Realiserandet av ett förslag enligt de antydda riktlinjerna kräver vidare långtids förberedelser; en huvudförutsättning för detsamma är, att uppbyggandet av lagren förlägges till en depressionsperiod. Frågan är alltså om vi kunna räkna med så långt andrum, innan vi ställas inför en europeisk konflikt med ty åtföljande blockadhot, att åtminstone någotsånär ansefliga lager hinna anskaffas. Här kan man endast hänvisa till att mycket talar för, att det kan dröja ännu ett par år, innan den politiska krisen ånyo blir akut, under det att en vändning av den ekonomiska konjunkturen till det sämre kanske är mindre avlägsen, och att slutligen erfarenhetsmässigt risken för ett större krig är minst under en lågkonjunktur. Slutligen måste man vara klart medveten om, att tillvaron av reservlager av en storleksordning, varom nu är fråga, icke utgör enbart en källa till säkerhet för ett land utan att densamma även kan vara en anledning för en avogt sinnad eller svårt beträngd makt att söka förstöra eller sätta sig i besittning därav.

Häremot har man att väga de ovedersägliga fördelar av handels- och konjunkturpolitisk natur, vilka varit utslagsgivande för Keynes' ställningstagande, och vilka säkerligen skulle visa sina välgörande verkningar i icke mindre grad om experimentet vågades även i vårt land. Vad som skulle vinnas vore i korthet främst det, att vi ernådde många av de obestriddliga fördelar, som besittningen av de viktigaste råvarutillgångarna medför under en högkonjunktur, men undveke de lika påtagliga nackdelar, som i depressionstider äro förbundna med innehavet därav. Och Sverige skulle i en tid då de restriktiva tendenserna växa sig allt starkare i handelspolitiken, ta ett betydelsefullt initiativ till återställandet av ett friare och rikare varuutbyte icke blott med våra transoceanica leverantörer utan också med våra nordiska grannar; kanske öppnar sig här rent av ett perspektiv mot en i sena tider återuppstående Hansamakt.

Det nya Europa. Den första stormande hänförelsen över Chamberlains be- hjärtade ingripande och världsfredens räddande har nu lagt sig och på många håll efterträts av en högst desillusionerad och pessimistisk stämning. Det är ej längre många, som våga tro, att man i München verkligen har bärgat freden för vår generation. I både England och Frankrike har oppositionen mot de statsmän, som satte sina namn under fyrmaktsöverenskommelsen, hastigt hårdnat till och ånyo fått luft under vingarna efter att de första dagarna hava synts satt ur spelet för åtskillig tid framåt. I Frankrike förefaller kabinettet Daladiers fortsatta tillvaro ganska problematisk.

Orsakerna härtill äro i första rummet inrepolitiska. Främst yttrar sig besvikelsen över Daladiers vacklan och dröjsmål med begagnandet av sina fullmakter, en tvekan, som föga motsvarar hans nästan diktatorsmässiga allyrer några dagar tidigare. Vidare har den nye finansministern, Paul Reynaud (»den lilla pesträttan» enligt *Action française* blomstersmyckade vokabulär), väckt en ursinnig förbittring på vänsterhåll på grund av sina beslutsamma försök att med åsidosättande av folkfrontens trosartiklar sätta fart på den franska produktionen. Det intressanta är emellertid, att Daladiers förtjänster som fredens räddare ej tyckas räcka till för att besvärja denna storm. I denna situation har Bonnet velat spela ut en trumf genom sitt nya tysk-franska non-aggressionsavtal efter mönster av det tysk-engelska i München. Effekten återstår att se, och möjligen blir det Berlin, som skördar vinsten i form av en viss kyla mellan Paris och London. På sistnämnda ort förefaller nämligen avtalet föga opportunt på grund av den anglosaxiska reaktionen mot de tyska pogromerna.

Tydligare är bakslaget efter München i England, där en rad fyllnadsval visat oppositionens tillväxt och där den folkfrontsbetonade radikalen och utrikkesskribenten Vernon Bartlett lyckats erövra en valkrets från regeringen just tack vare sitt utrikespolitiska program. Att stämningen även inom regeringsblocket är högst blandad i fråga om Chamberlains utrikes- och försvarspolitik, visa tidningarna och parlamentsdebatterna snart sagt var dag.

Det är höjt över varje tvivel, att den tyska regeringen själv i högsta grad har bidragit till denna förskjutning i den engelska opinionen. Hitlers offentliga anföranden efter München hava samtliga varit ytterst snäva mot England, förbigått Chamberlains ansträngningar med tystnad och utpekade vissa framskjutna engelska politiker (Churchill, Eden, Duff-Cooper och arbetarpartiets andre man, Greenwood) såsom olämpliga för regeringsställning på grund av förmenta krigiska böjelser. Detta bryska ingripande på ett område, där man i England är ytterst känslig, har naturligtvis varit allt annat än ägnat att förbättra relationerna mellan de båda germanska stormakterna. Än olyckligare hava naturligtvis de senaste veckornas ohyggligheter verkat. Den nationalsocialistiska mobbens av de ansvariga myndigheterna tolererade och av allt att döma även anstiftade pogromer och, kanske i än högre grad, riksregeringens egna juridiska och ekonomiska åtgärder mot de tyska judarna — *stamping out* — metoden tillämpad på en hel folkminoritet — kunde ej annat än göra ett katastrofalt intryck i England, där man i utrikespolitisk debatt sedan Gladstones dagar aldrig vädjat förgäves till de humanitära känslorna. Den häftiga reaktion mot Tyskland, som amerikanerna i skydd av Atlanten kunnat släppa lös, har också haft sin naturliga återverkan i England. En första realpolitisk följd har varit, att kolonifrågan, som syntes stå inför en lösning i godo, nu har råkat in i en återvändsgränd. Engelska eftergifter till den nuvarande tyska regimen äro åtminstone för åtskillig tid framåt uteslutna. Den tyska

pressens våldsamma hetskampanj mot England såsom kolonialmakt har satt pricken över i. Förbindelserna äro sämre än på länge.

De händelser, som kraftigast bidragit till denna utveckling — Hitler-talen, judepogromerna och Göbbels' kampanj mot England — utgå alla från den tyska regeringen. Det förefaller därför ostridigt, att Berlin helt enkelt har *velat* hindra en försonligare stämning att växa fram på bägge sidor av Nordsjön. Orsakerna till en dylik strävan äro svåra att finna. Det *kan* hända, att man i Berlin förbereder någon stor aktion inom en relativt nära framtid och därför vill hava ångan uppe. Men orsakerna kunna också ligga på det rent psykologiska planet. Otivvelaktigt har den överhängande krigsfaran i september på sina håll i Tyskland väckt tvivel på om man i Wilhelmsstrasse verkligen handlar efter direktiv från högre makter än de jordiska. Det kan därför vara oportunt att ånyo vädja till alla tyskars nästan extatiska lojalitet mot förmodade hot utifrån och suggerera fram den ännu för några år sedan så välgrundade känslan av att tillhöra ett förföljt och åsidosatt folk. Som den erforderliga boven i denna tablå hava väl judarna i och med sitt snara försvinnande ur Tyskland spelat ut sin roll. Ryssland vållar väl efter allt, som där hänt på senare år, ej längre de rätta kalla kårarna efter en tysk ryggrad. John Bull är då kanske närmast till att bli målad på väggen, när det gäller att stimulera till ytterligare byte av smör mot kanoner.

Påfallande är, att denna hets mot England kombineras med en högeligen fryntlig min mot Frankrike, särskilt framhävd i samband med det franska ambassadörsskiftet i Berlin. I Rom, axelns andra, numera något i skymundan fungerande ändpunkt, äro rollerna ombytta. Trots den engelska oppositionens förbittring har det engelsk-italienska påskavtalet äntligen och under ömsesidiga vänskapsbetygelser satts i kraft, till den verkan det hava kan. Däremot visar Mussolini Frankrike sin allra bistraste romarmin och låter antyda, att en försoning mellan de båda latinska systrarna endast kan vinnas genom stora offer från den äldres sida. Det är tänkbart, att till och med territoriella anspråk — det har talats om både Tunis, Somalilandet och Nizza — komma att resas av Cæsars arvtagare.

Viktigare än de nämnda faktorerna äro dock djupare liggande orsaker till bakslaget efter de första oktoberdagarnas glädjeysel. Man har i Paris och London fått klart för sig, hur fullständigt maktbalansen i Europa har skiftat. De under mobiliseringsdagarna avslöjade bristerna i det egna krigsmaskineriet, särskilt Frankrikes flygvapen och Englands luftskydd, hava ytterligare accentuerat denna oro. Otivvelaktigt hade man i vidsträckta kretsar i England och även på inflytelserika håll i Frankrike klart för sig, att Versaillesfredens Tjeckoslovakiet var en onaturlig skapelse, vars gränser måste rättas, om Europas fred i längden skulle kunna räddas. Somliga anade nog också, att Benesjs prisade och vitmenade idealdemokrati innantill var fylld av de dödas ben och allskonns orenlighet. Men man hade förbisett, att man under Pragregeringens inflytande så länge hade slagit dövörat till för sudettyskars och ungrares be-

rättigade klagomål, att deras slutliga befrielse ej blev, vad den några år tidigare kunnat bliva, en triumf för rätten och för den fredliga fördrags- och gränsrevisionen, utan en naken seger för Tysklands militära makt och brutalt skickliga diplomati, vunnen ej blott på Prags utan även på Paris' och Londons bekostnad.

Prestigeförskjutningarna i Europa äro därför oerhörda. Hitler står i samma läge som Bismark 1871 eller Bonaparte efter Marengo och Lunéville. (Jämförelsen med Austerlitz torde däremot gå för långt.) Hans vilja är lag i Centraleuropa, som den slutliga gränsdragningen mellan Tjeckoslovakiet, Tyskland och Ungern visar. Den sistnämnda staten har helt kommit inom Tysklands maktsfär, vilket på ett farligt sätt återspeglas i de sista inrikespolitiska händelserna i Budapest. Även för Rumänien, Jugoslavien och Bulgarien blir det tyska inflytandet mycket hotande. Atminstone kung Carol synes dock ej hågad att utan vidare uppgiva sin rörelsefrihet utan söker alltjämt spela ut Englands politiska och finansiella makt mot den tyska penetrationen. Litauen har tydligen nödgats giva tappt i Memel. För Polen slutligen ter sig framtiden föga ljus. Danzig har man väl redan skrivit av, men även korridoren, Oberschlesien och de rutenska länderna förefalla hotade. Det kan hända, att den bästa uppgörelse, som Warschauregeringen kan få, blir att söka ersättning för alla dessa områden på en tredje parts bekostnad.

Av de övriga stormakterna har Italien nöjt sig med att uppträda som Tysklands sekundant. Det återstår att se, vad det har betingat sig för vederlag för sina tjänster. England är ur leken i Central-Europa och får svårt att rädda det väsentliga av sitt gamla inflytande på Balkan och vid Östersjön. Värst hava händelserna drabbat Frankrike. Dess allianssystem är krossat, dess både moraliska och politiska prestige förintad, dess inflytande är begränsat bakom Maginotlinjen. Betänkeligast är, att ej ens denna fruktansvärda yttre katastrof synes kunna göra slut på partiernas hasardspel om Frankrikes framtid. I slutet av september talades i frankofila kretsar om det »sedvanliga franska miraklet». Dess verkningar synas hava dunstat bort med mirakulös snabbhet. Skall Frankrikes maktställning nu omsider gå samma väg, som Spaniens gjorde under det senare 1600-talet?

Den begravnade franska hegemonien sörjes ej av många utom Frankrikes gränser — den har stått Europa alltför dyrt. Men det tyska överväldet, som nu synes stå för dörren, visar redan drag, som kunna komma att låta Ruhrockupationen, Poincaré och Barthou framstå i nästan idyllisk belysning.

Sanktionsfrågans senaste öden. Som bekant innebär numera den officiella svenska ståndpunkten i sanktionsfrågan, att artikel 16 i folkförbundspakten *de facto* trätt ur funktion, såtillvida som den i praktiken icke tillämpas. Härav följer enligt den svenska ståndpunkten, att sanktionsbestämmelsen icke längre kan vara obligatorisk för någon stat, varför rätten till fritt ställningstagande existerar i varje särskilt fall. Denna tolkning av det faktiska lägets bety-

delse för paktbestämmelsernas räckvidd anses emellertid av vissa stater felaktig. Från detta håll gör man i stället gällande, att sanktionsförpliktelsen alltjämt måste tolkas så som den är skriven, d. v. s. att den är obligatorisk när det gäller ekonomiska och finansiella åtgärder.

Denna skiljaktighet i tolkningen har framkallat oklarhet beträffande Sveriges förhållande till folkförbundet, en oklarhet som i våras föranledde en aktion i riksdagen från högerens sida, varvid krävdes att regeringen snabbt skulle verka för en bekräftelse i Genève för den svenska ståndpunkten. Uppnåddes icke en sådan bekräftelse bleve det enligt högerens mening svårt för Sverige att kvarstå som medlem i förbundet. Även från majoritetshåll uttalades emellertid önskemål om att i Genève få någon sorts erkännande åt den svenska ståndpunkten. Utrikesministern själv ställde sig i riksdagsdebatten kritisk till tanken.

Men händelsetempot är överrumplande snabbt i dessa dagar, och några månader efter det att riksdagen behandlat saken samlades representanter för de sju s. k. alliansfria småstaterna, Sverige, Norge, Danmark, Finland, Holland, Belgien och Luxemburg, till en konferens i Köpenhamn, varvid man — säkerligen efter en aktiv insats från exc. Sändlers sida — enades om en kommuniké beträffande förhållandet till N. F. I detta aktstycke tyckte man sig finna spår av påverkan från den svenska opinion, vars talan förts i högerens reservation. De sju staterna nöjde sig sålunda icke med att understrika uppfattningen, att sanktionsbestämmelsen numera var fakultativ för alla stater, utan framhöllo därjämte att rätten till handelsfrihet borde »uttryckligen konstateras»; detta låg, menade man, i förbundets eget intresse. De sju makterna läto också förstå, att de skulle återkomma till saken vid höstens Genèvemöte.

Så ingick då, under det stigande hotet av ett världskrig, tiden för den ordinarie folkförbunds församlingens möte. Den svenske utrikesministern inledde generaldebatten med ett anförande, hållet i anmärkningsvärt skarp form. Han erinrade om Köpenhamnskommunikén och framhöll, att man av hänsyn till förbundet självt icke finge upprätthålla föreställningen om att sanktionerna voro obligatoriska. Därest inflytelsesrika stater ändock satte sig på tvären, så ville exc. Sandler betona — »utan att vilja tala om risken för nya utträden ur förbundet» — att det under sådana förhållanden skulle vara omöjligt att undgå att N. F:s auktoritet i den svenska opinionens ögon ytterligare försvagades. (Här stödde sig exc. Sandler uppenbarligen återigen på den konservativa opinionen i Sverige.)

Utrikesminister Sändlers anförande utmynnade i ett krav på att »det faktiska läget» borde konstateras och accepteras. Den följande debatten i assemblén och den politiska kommissionen vittnade värtaligt om den oklarhet som råder. Exc. Sandler har senare i sitt tal å K. H. S. förklarat, att sammanlagt 27 stater, varav 19 europeiska, accepterat de sju staternas ståndpunkt, och han hävdar att Sverige därmed uppnått en relativt tillfredsställande faktisk be-

kräftelse på sin ståndpunkt. Men tyvärr uttryckte sig flera av dessa staters representanter mångtydigt och dunkelt. I sin helhet gav denna frågas behandling en fullgod bekräftelse på det turkiska ordstävets: »en åhörare behöver mera förstånd än en talare».

Någon *formell* bekräftelse på handlingsfriheten uppnåddes icke — därom kan man vara ense. Debatten i den politiska kommissionen fortgick efter i huvudsak tre linjer. De nämnda sju staterna fingo understöd från en del stater för sitt klara och otvetydiga hävdande av rätten till full handlingsfrihet. Mot dem uppträdde som vanligt de doktrinära paktförsvararna med Ryssland, Kina och Del-Vayo-Spanien i spetsen. Slutligen bildade England tillsammans med ett stort antal stater en grupp, som intog en mellanställning. Mr Butler föredrog i kommissionen en deklaration från den engelska regeringen, vari medgavs att någon ovillkorlig sanktionsförpliktelse icke f. n. föreligger; såtillvida gav alltså England de sju staterna rätt. Men härtill fogades vissa betydelsefulla reservationer. Butler hävdade dels att paktens bestämmelser förbli orubbade, dels att det föreläge en generell förpliktelse att delta i överläggningarna med andra medlemsstater om vidtagande av sanktioner i eventuella fall. Härvid vore visserligen varje stat berättigad att själv avgöra sitt ställningstagande, men samtidigt stode det fast, att när någon grepe till krig, så vore detta en sak som anginge hela förbundet och något, som en enskild stat icke kunde stå likgiltig för. Dessutom framhöll den engelske representanten, att det var intet fel på paktens »i och för sig», vilket han också påstod att alla voro eniga om. Det var endast speciella omständigheter, som f. n. motiverade modifikationer i den praktiska tillämpningen. Mr Butlers yttrande utmynnade i ett förslag om att kommissionen skulle i en rapport konstatera den faktiska situation, som uppkommit med anledning av de olika staternas deklarationer beträffande art. 16.

Engelsmännens hållning kan sålunda karakteriseras som ett vagt instämmande i de sju staternas ståndpunkt men ett instämmande med många reservationer. Vad fransmännen beträffar, är det tydligt att de helst skulle ha velat fasthålla vid sin gamla ståndpunkt att paktens bestämmelser fortfarande äro i full kraft. I franska regeringens deklaration fanns emellertid ett medgivande, att staterna vid tillämpningen finge ta hänsyn till sitt geografiska läge, sin ekonomiska ställning och andra länders hållning. Man kan dock näppeligen tolka detta som någon klarare eftergift åt de sju staterna.

När kommissionen hade att bestämma innebörden av den rapport, som skulle avlämnas till assemblén, uppstod en skärmytsling. I det utkast som diskuterades fanns en sats om att kommissionen »noterar» den faktiska situation, som uppkommit genom de gjorda deklarationerna — detta enligt engelsmännens och svenskarnas önskan. Denna formulering fann emellertid icke nåd inför de pakttrogna. Universitetskansler Undén reste ett direkt krav på att formuleringen skulle få stå kvar, men det hjälpte ej. Ett redaktionsutskott tillsattes, vari Sveriges ombud tog plats, och på grundval av ett förslag

Dagens frågor

från detta utskott beslöts en urvattning av den omtvistade meningen. De olika deklARATIONERNA bifogades nämligen rapporten, vari det emellertid efter ändringen hette, att kommissionen inte uttrycker någon mening om innehållet i deklARATIONERNA eller om den *de facto*-situation, »som enligt vissa delegationers uppfattning sålunda uppkommit». Det svenska kravet på att den faktiska situationen skulle »konstateras» i rapporten eliminerades sålunda i sista rond, och icke heller svarar ju rapportens slutliga lydelse mot Köpenhamnskommunikéns ståndpunkt. Däremot upptog rapporten de engelska och franska påminnelserna om att tillgripande av krig mot en medlemsstat berör hela förbundet och inte är något, som en medlem av förbundet kan stå likgiltig för. Dessutom inskräpades skyldigheten till förberedande gemensam konsultation i dylika fall.

Sammanfattningsvis torde sålunda kunna sägas, att den svenska framstöt, vars innebörd tolkades av excellensen Sandler i generaldebatten i så fräna ordalag, formellt icke ledde till eftersträvat resultat. Däremot är det riktigt, att en rad stater representanter under debatternas gång avgåvo deklARATIONER, som antingen överensstämde med Sveriges ståndpunkt eller ha åtminstone någon släktskap med denna. Många av dessa deklARATIONER voro emellertid så vaga, att man måste ställa sig undrande till deras värde. Kvar står också att den svenska tolkningen direkt motsades av ett par stater, däribland Ryssland.

Den stora frågan om N. F. och dess ställning är avhängig av många faktorer, givetvis allra främst den utrikespolitiska utvecklingen eller söndringen i Europa. Debatten om sanktionsparagrafens tolkning *kan* härvid bli blott akademisk Kleinkunst. Helt betydelselös behöver den emellertid ej vara, och i varje fall måste svensk opinion vara orienterad om olika förbundsstaters ståndpunkt till sanktionssystemet.

Tjänstemannarörelsens framtida utvecklingslinjer. Det är icke ofta, den stora allmänheten erfar något av de problem, som tjänstemannarörelsen brottas med. Facktidskrifterna nå sällan ut till en större krets och i den allmänna pressen är det endast mycket speciella frågor, som bli belysta och då vanligen i största korthet som ett återgivande av organisationernas yttranden över lagförslag, korta referat av uppnådda förhandlingsresultat etc.

Genom ett initiativ av Svenska Industritjänstemannaförbundet (SIF) ha dessa frågor på sistone kommit att nå en större publik. Rent ytligt kan det se ut, som om de problem, som förbundet tar upp till debatt i en broschyr betitlad »En kår — Ett förbund», icke skulle ha något allmänt intresse utan endast beröra en tvist mellan två tjänstemannaorganisationer, som icke kunna komma överens om gränsdragningen för sin verksamhet. Broschyren söker nämligen visa, att en annan existerande organisation, Svenska Brukstjänstemannaföreningen (SBF), icke endast är onödig utan direkt skadlig för tjänstemannarörelsens framtid. Förhållandet är nämligen det,

att SIF mottager anslutning från hela industriens tjänstemannakår, då däremot SBF begränsat sitt verksamhetsfält till bruken. Men vid bruken arbeta sålunda två organisationer parallellt och av SIF:s broschyr framgår det tydligt, att åtminstone SIF betackar sig för varje slag av samarbete. Anspråket går ut på en upplösning av SBF och ett uppgående i SIF.

Det svar SBF hittills lämnat på broschyren ser ut att kunna sammanfattas på följande sätt: SBF beklagar splittringen inom tjänstemannakåren men konstaterar, att det icke är möjligt att ena tjänstemannakåren inom ett förbund, om detta skall vara SIF. Man kan därför bereda sig på, att sista ordet ännu icke blivit sagt i industri-tjänstemännens organisationsfråga.

Det kan förefalla, som om SBF vore utslag endast av en separatistisk rörelse betingad av att en relativt liten grupp tjänstemän av individuella och egoistiska skäl icke vilja underordna sig den större rörelsen. Det är emellertid icke svårt att konstatera, att så knappast är fallet. Motsättningarna äro mycket större än så och bottna i skillnaden i uppfattningen om de vägar, tjänstemannarörelsen skall gå, dels för att nå de bästa resultaten, dels för att åt tjänstemannakåren bevara dess särart i förhållande till andra arbetstagargrupper.

Genom den från 1 januari 1937 gällande lagen om förenings- och förhandlingsrätt har — på högerns initiativ och i ordagrann anslutning till dess motion — intagits bestämmelser om, att en förening av arbetstagare har möjlighet att få ett i tredje kapitlet i lagen föreskrivet statligt skiljedomsförfarande tillämpligt, om föreningen hos socialstyrelsen gör anmälan om s. k. fredsförpliktelse. Denna fredsforpliktelse innebär, att organisationens medlemmar åtaga sig att icke tillgripa fackliga stridsåtgärder, och binder på motsvarande sätt arbetsgivarna.

Riksdagsmajoriteten vid 1936 års riksdag räknade vid tillkomsten av lagen med att tjänstemännen i landet kände en sådan samhörighetskänsla med sina företag, att de icke skulle genom fackliga stridsmetoder vilja utöva påtryckning mot sina arbetsgivare. Å andra sidan ville man göra ett effektivt fackligt framträdande möjligt för tjänstemännen. Det måste fördenskull skapas andra vägar för tjänstemannarörelsen än dem som arbetarnas fackliga organisationer gått, om det skulle bli möjligt att göra tjänstemannaorganisationerna effektiva. Denna utväg var att åt tjänstemännen införa ett statligt skiljedomsförfarande. Det i lagen föreskrivna förfarandet innebär emellertid icke att skiljedomsutslaget blir bindande. Vissa påtryckningsmedel finnas dock, bl. a. publicering av skiljedomsutslaget, men det överläts slutligen åt de registrerade organisationerna att kollektivavtalsvägen söka uppnå bindande skiljedom.

Som modern fackorganisation framträdde SBF först våren 1937. Av vad då och därefter publicerats synes det framgå, att omorganisationen skedde som en direkt kritik av SIF och dess framträdande. Omedelbart efter omorganisationen begärde SBF registrering av fredsforpliktelse hos socialstyrelsen — liksom åtskilliga andra tjänste-

mannaorganisationer då eller senare, av vilka de största äro Handelstjänstemannaförbundet samt arbetsledarnas, försäkringstjänstemännens och handelsresandenas organisationer. SIF däremot har icke företagit sådan registrering och det synes uppenbart att SIF icke har för avsikt att låta registrera sig. Detta innebär sålunda, att SIF förbehållit sig rätten att som påtryckningsmedel bruka vanliga fackliga kampåtgärder som strejk, blockad etc. Det krig, som SIF genom sin broschyr förklarar SBF, gäller sålunda knappast prestigefrågan, om den ena eller andra organisationen skall kunna vinna övertaget, utan i stället om tjänstemannarörelsen skall komma att gå den »klassiska» vägen som fackliga kamporganisationer eller om skiljedomsvägen skall bli tjänstemännens linje i framtiden.

Man torde därför ha all anledning att med största intresse taga del av den utveckling fejden mellan SBF och SIF kan komma att få. Om det är riktigt, som SBF påpekat — vilket det förefaller att vara — nämligen att de tjänstemannaorganisationer, som icke gå skiljedomsvägen, aldrig kunna bli så starka, att de ensamma kunna taga en strid, så måste detta innebära, att tjänstemännen måste söka hjälp hos Landsorganisationen. Men hur man än ser på problemet och om man också bortser från vad det från det helas synpunkt skulle kunna innebära, att tjänstemännen anslöto sig till L. O., är det ganska givet, att tjänstemännen själva skulle ha ganska litet att vinna därpå. De måste kanske tiggas om hjälp från L. O. och L. O. kan diktera villkoren för den lämnade hjälpen. Detta betyder ingenting annat, än att tjänstemännen komma i en sådan beroendeställning till L. O., att de riskera att förlora initiativet i sina egna och säregna frågor.

Att SBF icke tagit ställning till frågorna av några slags politiska skäl eller att den skulle kunna kallas en förtäckt »höger-förening», därför att den går de av högern föreslagna, av dåvarande riksdagsmajoriteten godkända vägarna, måste vara tydligt. Därför talar bl. a. det förhållandet, att SBF:s nuvarande, stridbare ordförande, korrespondenten Joel Larsson, Sandviken, lär vara socialdemokrat. Det har bra litet med politik att göra, att en tjänstemannaorganisation genom ett logiskt resonemang konstaterar, att den måste taga hänsyn till vad tjänstemännen själva vilja, om den vill bibehålla sitt oberoende och ändå vara effektiv i sitt fackliga arbete. Vilja tjänstemännen icke gå till strid, finns ingen annan lösning än skiljedom.

Existensen av SBF och andra organisationer, som accepterat freds-förpliktelse, visar, att det finnes betydande grupper tjänstemän, som uppenbarligen under inga förhållanden vilja låta fackliga stridsåtgärder vara ultima ratio i intressetvister. Ingen tjänsteman torde vilja strida bara för stridens egen skull. Under sådana förhållanden torde det icke vara tänkbart att ena tjänstemännen i en organisation, som arbetar efter mönster av arbetarnas fackföreningar. I vad mån det kan vara möjligt att ena dem i en organisation, som arbetar efter skiljedomslinjen, beror väl närmast på, om denna linje ger tillfredsställande resultat.

Det förefaller närmast att vara en tillfällighet, att just SBF är den enda organisation, som inom industritjänstemannakåren arbetar efter skiljedomslinjen. Skälet är nog att söka i att SBF var den enda existerande organisationen, som kunde genom en omorganisation framträda som en verklig facklig sammanslutning. Inom den övriga industrin finns icke någon liknande organisation, och säkerligen har det ställt sig svårt att från grunden bygga upp en efter fredslinjen arbetande förening just på de områden, där SIF arbetar. Många tjänstemän tro sig dessutom bäst visa sin lojalitet mot sina företag genom att stå utanför organisationerna, att vara »neutrala», även om de därigenom faktiskt gynna en organisationsform, vars metoder de själva i högsta grad tilläventyrs ogilla.

Av de siffror, som SIF lämnat, framgår att förbundet räknar ungefär 13,000 medlemmar. Enligt pressuppgifter räknar SBF ungefär 3,000. Detta i sin tur innebär, att det nu finns ungefär 20,000 oorganiserade tjänstemän inom industrien. Förmodligen komma de båda rivaliserande organisationerna att så påverka anställnings- och andra förhållanden, att den större gruppen oorganiserade i denna organisationsväsendets tid så småningom följer med, något som lagstiftningen kan sägas ha förutsatt.

Att döma av uppgifter, som SBF under den senaste tiden publicerat, vill det synas, som om närmanden skett till föreningen från tjänstemän vid sådana industrier, som ej falla under SBF:s verksamhetsområde. Är detta riktigt, skulle det kunna tydas som ett tecken på, att även inom andra industrier än bruken finns det intresse bland tjänstemännen att organisera sig för fackligt arbete efter skiljedomslinjen. Den nyss uppblossade striden mellan SIF och SBF är sålunda icke blott den lilla organisationens kamp mot en större utan även en strid om olika principer och idéer angående tjänstemannarörelsen och dess framtid. Detta synes vara stridens kärna och just därför avvaktas stridens utgång med mer än vanligt intresse.

Rättning mittåt Fyrtiosju av den nordamerikanska unionens fyrtio-i U. S. A. åtta delstater förrättade den 6 november val av ledamöter i representanthuset. Utom den vanliga partiella förnyelsen av senaten ägde dessutom guvernörsval rum i trettioåtta av dessa stater. Den fyrtioåttonde, Maine, hade redan den 12 september valt både guvernör och kongressmän. Härtill knöt sig dock intet större intresse, eftersom valutgången kunde anses given: Maine var en av de två stater som bevarat sin republikanska majoritet t. o. m. i 1936 års jordskred, och det fanns icke den minsta anledning att förmoda annat än att valutgången även i år skulle bli densamma.

Valen voro i övrigt betydelsefulla ur två synpunkter. Dels avgjordes regeringens möjligheter att i fortsättningen leda lagstiftnings- och finanspolitiken efter sitt sinne, dels och kanske framför allt gåvo valen en fingervisning om möjligheterna för 1940 års presidentval. Allmänt torde man ha väntat sig att den demokratiska

majoriteten skulle bevaras, men å andra sidan även någon republikansk återhämtning. Om dennas omfattning var det däremot svårt att yttra sig med någon bestämdhet. Den demokratiska valledaren, postministern Farley, som 1936 förutsagt resultatet med nästan kuslig precision, yttrade i en förklaring dagen före valet, att de republikanska vinsterna skulle bli mycket små; en förmodan från hans motståndares sida att de skulle komma att uppgå till åttio mandat betecknade han som »absurd».

I verkligheten var denna förutsägelse lika exakt som hans egna spådomar för två år sedan. Republikanerna vunno åttioen platser, varigenom deras mandatsiffra höjdes från 89 till 170. Demokraterna förlorade sjuttio två platser och ha således i det nya huset 262 i stället för 334; de radikala småpartierna, vilka förut haft sammanlagt 12, ha praktiskt taget utplånats: endast 3 representanter av denna typ återstå efter 1 januari. Av 35 nu valda senatorer äro 24 demokrater och 11 republikaner. Senatens nya sammansättning blir (de hittillsvarande siffrorna inom parentes): demokrater 69 (77), republikaner 23 (15), oberoende progressiva 4 (4). Av de trettio tre nyvalda delstatsguvernörerna äro 18 republikaner och 15 demokrater. Därvid är att märka, att de 15 som icke stodo under omval samtliga äro demokrater, och att deras stater med två undantag (Delaware och New Jersey) i år visa en mer eller mindre avgjord demokratisk majoritet.

Som synes av denna översikt har det demokratiska partiet trots förlusterna alltjämt klar majoritet i båda husen, och ehuru fullständiga röstsiffror ej föreligga är det även obestriddigt att partiet bevarat sin övertakt inom valmanskåren. Emellertid är det ett välkänt förhållande att splittringen inom partiet är synnerligen stark, och en närmare analys av resultatet är därför nödvändig. Det visar sig då, att ej mindre än 120 av dess 262 representanter komma från sydstaterna, där partiets konservativa flygel har överhanden. Ehuru det naturligtvis skulle vara förhastat att utan vidare draga gränser mellan partiets stridande grupper efter medlemmarnas geografiska fördelning, synes det föga troligt att Roosevelt för en fortsättning av sin hittillsvarande politik kan räkna på stöd från mera än 175—200 av representanhusets ledamöter. Hans säkra anhängare komma alltså att i fortsättningen befinna sig i parlamentets minoritet. Detta intryck bestyrkes även av de primärval som ägde rum tidigare i höst, när kandidatnomineringarna ägde rum. I Georgia, där presidenten på detta stadium ingrep personligen på ett sätt som var nästan exempellöst, lyckades han sålunda ej hindra sin svurne motståndare senator George från att erhålla den demokratiska nomineringen, och denne valdes nu också — fämligen själfvallet — med stor majoritet. Även på andra håll hävdade oppositionen inom partiet sin ställning med oväntad lätthet.

Utanför Södern ha republikanerna gått fram i skilda delar av landet. Först och främst återerövrade partiet sin gamla ledareställning i de nordöstra staterna. Enbart i detta område valdes 74 republi-

kanska kongressmän och 7 republikanska guvernörer. Vidare ha de nordvästra jordbruksstaterna, vilka på de senaste åren icke i samma utsträckning som förut gynnats av regeringen, till stor del röstat republikanskt. Inom detta område har partiet i år lyckats välja 38 kongressmän och 8 guvernörer. Därtill kommo även betydelsefulla framgångar i industriområdena i Middle West. I Michigan och Ohio äro de nya guvernörerna och flertalet nyvalda kongressmän republikaner, i Indiana flertalet av kongressmännen (däremot ingen av senatorerna, av vilka en valdes i år), och i Illinois, som dock alls ej är någon renodlad industristat, 10 av 27 representanter i huset. Även i ett par sydstater, såsom Kentucky och Tennessee, valdes enstaka republikanska kongressmän. I de västligaste staterna höllo demokraterna däremot ställningen betydligt bättre, ehuru en stor minoritet av de kaliforniska kongressmännen tillhöra det republikanska partiet, varjämte detta i Colorado segrade vid guvernörsvalet men led ett fullständigt nederlag vid valen till senaten och representanthuset.

Några stater äro värda ett särskilt omnämnande. I Minnesota och Wisconsin, där de oberoende progressiva partierna hittills dominerat, vunno republikanerna denna gång slaget. Sålunda blev guvernör Philip La Follette i Wisconsin nu utslagen, och denna stat, vilken varit ett slags fideikommiss i hans släkt, synes därmed alldeles ha förändrat sitt politiska ansikte. Detta är så mycket mera anmärkningsvärt som bröderna La Follette (och kanske än mer deras för flera år sedan avlidne fader) till stor del ha inspirerat New Deal och Roosevelts politik över huvud. I New York återvaldes visserligen den hittillsvarande guvernören Lehman, som innehaft sin post sedan han 1933 efterträdde Roosevelt, men hans majoritet över den unge republikanske kandidaten Dewey var mycket knapp. Vissa antisemitiska strömningar (som likväl ej uppmuntrades av Dewey) spelade därvid en roll, men betydelsefullare var helt säkert den popularitet den sistnämnde vunnit genom sin framgångsrika kamp mot brottsligheten i staden New York. Åtskilliga väljare torde även ha erinrat sig, att Lehman vid 1937 års kommunalval icke gav mayor La Guardia och reformvännerna det stöd man skulle ha kunnat vänta, sannolikt därför att han var ovillig att helt bryta med Tammany Hall. Att Dewey i fortsättningen blir en faktor att räkna med, står i varje fall utom allt tvivel, också om hans nederlag denna gång måhända försämrat hans chanser inför 1940 års presidentval.

På åtskilliga håll i Östern sammanhänge utgången med den allmänt utbredda oviljan mot korruptionstendenser inom det demokratiska partiet. Den avgående guvernören i Massachusetts, Curley, synes därvidlag ha haft mycket på sitt samvete, och hans likaledes slagne kollega Earle i Pennsylvania, känd från Nya-Sverige-jubileets dagar, hade redan före valet tillsammans med tretton andra demokratiska ämbetsmän ställts under åtal för diverse missbruk. Allt talar för att denna process i fortsättningen kommer att bedrivas med väsentligt större kraft än hittills. Intressant var också utgången av

senatsvalet i New Jersey. Det demokratiska partiet står där under autokratisk ledning av mayor Hague i Jersey City. Bl a. har det med bestämdhet gjorts gällande, att arbetslöshetshjälpen utnyttjats för direkta röstköp, detta med ett slags tyst gillande även från de högsta unionsmyndigheterna, ja kanske rentav från presidenten Roosevelts sida. Den demokratiska kandidaten var i år just chefen för denna gren av statens socialförvaltning, vilket synes ha irriterat opinionen. I varje fall valdes hans republikanska motkandidat, om också med knapp majoritet, och på själva valdagen fälldes även ett domstolsutslag, som riktade sig mot Hagues metod att förbjuda miss-hagliga politiska möten och fackföreningsagitation. Å andra sidan synes åtminstone den radikala grenen av arbetarrörelsen i allmänhet ha förlorat en del av sin styrka. Dess bundsförvant i staten Michigan, guvernör Murphy, blev utslagen av en republikan, och ett par dagar efter valet tillkännagavs det, att ett av de största fackförbunden, International Ladies' Garment Workers Union, anmält sitt utträde ur C. J. O. Staten New Yorks arbetarparti, som vid årets val stödde Lehmans kandidatur, lyckades för sina egna kandidaters vidkommande ej heller mera än nått och jämnt hålla ställningen.

Det mest påfallande draget i valresultatet är, att en stark tendens till rättning mittåt kommit till synes. De valda demokraterna tillhöra av allt att döma till stor del den moderata eller rentav klart konservativa delen av partiet, och de som äro beredda att följa Roosevelt i vått och torrt få finna sig i att stanna i minoritet i kongressens båda hus, icke som hittills blott i senaten. Å andra sidan ha republikanerna nästan utan undantag uttalat sitt gillande av New Deals ursprungliga grundprinciper, ej minst den aktiva socialpolitiken. Skillnaden mellan de båda stora partierna, alltid en smula obestämd, är därmed än svårare att konstatera. Sådana republikaner som senator Vandenberg och Dewey stå i en mängd frågor långt till vänster om flertalet sydstatsdemokrater; och såvida presidenten följer valets fingervisningar och avstår från demonstrationspolitik finnas därför alltjämt stora förutsättningar för ett framgångsrikt samarbete mellan honom och kongressen. I avseende på 1940 års presidentval har ställningen klarnat i vissa avseenden, men ej i alla. En tredje period för Roosevelt synes vara utsluten, såvida icke helt oförutsedda omständigheter komma emellan. Likaså är det föga sannolikt att någon av hans radikala medhjälpare kan ha någon chans att vinna den demokratiska nomineringen; ännu mindre troligt är det naturligtvis att vederbörande i så fall skulle kunna bli vald. Om däremot en framstegsvänlig republikan och en moderat demokrat ställas upp mot varandra, blir utgången såvitt man nu kan döma mycket oviss och antagligen beroende på vederbörandes personliga ställning eller lokala förhållanden i de olika staterna.